

SADRŽAJNE I TEMATSKE CJELINE MAPE – UPUTE UČITELJIMA

Tematske cjeline **Mape građanskog i osobnog razvoja** moguće je podijeliti u četiri skupine.

Cjeline koje:

- a) spiralno-razvojno povezuju sve Mape, od 1. do 8. koraka/razreda,
- b) povezuju Mape 1. do 4. koraka/razreda,
- c) povezuju Mape 5. do 8. koraka/razreda i
- d) koje se pojavljuju samo u nekom od 8 koraka Mape.

U obrazloženju pojedinih tema ili cjelina u Mapama, krenut ću od onih koje se provlače kroz sve korake Mapa, dakle, nalaze se u svim razredima i spiralno-razvojno su obrađene.

1. TEMA

Demokracija u razredu

Kurikulum GOO-a ističe da građanski odgoj i obrazovanje treba pripremiti učenike za sudjelovanje u demokratskom životu i poučiti ih kako doprinosti razvoju građanske i političke kulture svoga mjesta, svoje lokalne zajednice, svoje domovine, Europe i svijeta. Zato se u Mapama građanskog i osobnog razvoja, od 1. do 8. koraka/razreda, ističe spiralno-razvojno postavljena tema - **Demokracija u razredu**.

Zašto je ova tema polazna točka u svim Mapama?

Već u najranijoj dobi učenike je važno poučiti da demokracija ovisi i može opstati samo na aktivnom i znalačkom sudjelovanju građana u demokratskim procesima, na svim razinama. Za učinkovito osobno sudjelovanje u tim procesima, nužno je usvojiti odgovarajuća znanja, ovladati određenim intelektualnim vještinama i alatima, usvojiti određene stavove.

Već od 1. razreda osnovne škole nužno je upoznati učenike s njihovim demokratskim pravima i, načinom na koji će svoja demokratska prava koristiti; s posljedicama koje mogu proizaći zbog neispunjavanja tih prava i naravno, s odgovornostima pojedinca i zajednice za neželjene ishode.

Mapa građanskog i osobnog razvoja potiče učenike (od 1. razreda) na aktivno i odgovorno sudjelovanje u izborima za razredne predstavnike, u donošenju pravila razreda, planiranju razrednih projekata, itd.

Mapa postupno širi znanja o načelima djelovanja demokratske vlasti, od razredne i školske do lokalne, poučava učenike kako sudjelovati i kako doprinosti demokratskom razvoju zajednica kojima pripadaju, upozorava ih na mehanizme zaštite demokratskih (ljudskih) prav, itd.

Demokratski izbori i kako ih provesti u razrednoj zajednici?

Tema razrednih izbora odavno se nalazi u godišnjem planu sata razrednika, a Mapa građanskog i osobnog razvoja može biti od velike pomoći učitelju u pripremi i realizaciji ove važne nastavne teme.

U predmetnoj nastavi detaljnije je razrađena tema provedbe demokratskih razrednih izbora kao i sam tijek izbornog procesa.

*(U ovom, prvom izdanju Mape, odlučila sam **Mali vodič za provedbu razrednih izbora** staviti u sva 4 razreda predmetne nastave, procjenjujući važnost i značenje ovog segmenta u ostvarenju ciljeva (Kurikuluma) GOO-a.*

Nadam se da će biti budućih izdanja Mape u kojima će ovaj, kao i neki drugi segmenti, biti drugačije, praktičnije riješeni. Op. a.)

Biramo miritelja/miriteljicu u razredu

Demokracija u razredu „nameće“ još jednu „demokratsku obvezu“ svojim članovima – analizirati odnose među članovima razredne zajednice, uočavati probleme i o njima otvoreno razgovarati, prije svega na satu razrednika.

Iz nesporazuma proizlaze situacije koje prerastaju u sukobe i sve ćešće, čak i u osnovnim školama, u nasilje. Već u osnovnim školama potreba poučavanja o nenasilnom rješavanju takvih pojava - sve je naglašenija. Kako izbjeći nesporazume ili ih svesti na najmanju moguću mjeru, kako reagirati kada se nesporazumi pojave? Kojim znanjima, vještinama i sposobnostima treba ovladati kako bi izbjegli moguće sukobe, prevenirali nasilje? Koja ponašanja smatramo neprimjerenima i kako odvratiti pojedince od takvih ponašanja? Kako djelovati miriteljski?

Temu nesporazuma, sukoba i neprimjerenoga ponašanja Mapa obrađuje kao svojevrsnu potragu za načinima njihova izbjegavanja i načinima njihova rješavanja - potragu koja uključuje sve učenike u razredu.

Zbog važnosti i aktualnosti u svim sredinama i čvrste povezanosti s kurikulumom međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj, ova tema je prisutna u svim koracima Mape, od 1.- 8. razreda.

2. TEMA

Demokracija u školi / Vijeće učenika

U osnovnim školama sustavno, već od 1. pa sve do 8. razreda, učenici biraju svoje predstavnike u Vijeće učenika. Mapa građanskog i osobnog razvoja postupno im proširuje informacije o tom tijelu, o njegovu radu i važnosti Vijeća učenika za odnose u školi; o mogućnostima i mehanizmima koji osiguravaju svakom učeniku da sudjeluje u demokratskom odlučivanju o važnim pitanjima za život školske zajednice. I ova je tema postavljena spiralno-razvojno, a zbog važnosti ovog tijela koje omogućuje svim

učenicima sudjelovati u upravljanju školom - manjim dijelom, u nekim razredima, ponavlja se već rečeno o Vijeću učenika.

Zašto usredotočenost na Vijeće učenika?

Iako Vijeće učenika nije jedino tijelo koje sudjeluje, niti presudno odlučuje o demokratskom životu u školi, u ovom prvom „eksperimentalnom“ izdanju Mape, ocijenila sam Vijeće učenika najvažnijim tijelom - iz jednostavnog razloga - ono je učenicima najbližije. Izuzev učenika prvoga razreda, svi već imaju iskustvo izbora redovnih predstavnika u Vijeće učenika i svi su za njega čuli – čak i kada nisu upoznati s njegovim radom.

(Buduća izdanja Mape, nadam se, bit će prilika za posvetiti više pozornosti i drugim tijelima koja upravljaju školom. Op. a.)

3. TEMA

Građanski odgoj i obrazovanje (i ostale međupredmetne teme) i sat razrednika

Godišnjim planom i programom za osnovne škole, 35 nastavnih sati izdvojeno je za međupredmetnu provedbu građanskog odgoja i obrazovanja. Od tih 35 sati, **u razrednoj nastavi 10 sati, u predmetnoj nastavi 5 sati**, planirano je provesti na **sat razrednika**.

Mapa građanskog i osobnog razvoja, predstavlja okvir (nudi obrazac) koji omogućuje učenicima da u 10, odnosno 5 sati Građanskog odgoja i obrazovanja, izdvoje i zabilježe teme koje su (metodom oluje ideja!) predložili za obradu na satu razrednika. Sat razrednika prilika je da učenici istaknu što ih posebno zanima.

Mapa učenicima sugerira da „sami odluče“ (majeutička uloga učitelja!?) o načinu na koji žele o predloženim temama učiti, tj. pripremati vlastita istraživanja. Npr., slijedom ponuđenog obrasca, mogu izraziti želju, predložiti: gostovanje u razredu (npr., osobe koja im može dati zanimljive informacije o nekoj temi); posjetiti neku instituciju; organizirati kviz natjecanje u razredu, provesti anketu o nečemu; pripremiti skeč za roditeljski sastanak; izraditi razr. ili školski plakat i sl.

Svrha ovakvog pristupa je potaknuti zainteresiranost učenika za GOO i ujedno, omogućiti učitelju da iz iskazanih interesa iščita moguće probleme s kojima se razredna zajednica susreće ili bori.

Mape, od 5. do 8. koraka, na stranicama 12. do 15., potiču učenike da dogovaraju, planiraju i na kraju, zajedno sa svojim razrednikom, odlučuju o **aktivnostima iz građanskog odgoja i obrazovanja za svako polugodište**.

Mapa nudi obrazac (podijeljen je po mjesecima) u koji će učenici bilježiti sve aktivnosti iz GOO-a, planirane i provedene u razredu kao i planirane i provedene u školi ili široj zajednici. Obrazac je osmišljen i strukturiran tako da istakne i naglasi te **dvije razine** na kojima učenici mogu djelovati.

Uloga ponuđenog obrasca puno je važnija od poticanja učenika na planiranje aktivnosti i vođenja evidencije o njihovu tijeku. Uloga obrasca je, prije svega, usmjeravati učenike na predlaganje konkretnih aktivnosti u zajednici, poticati ih na permanentno aktivan odnos prema zbivanjima u svom okruženju.

Upravo u ovom obrascu Mape, u kojemu će učenici planirati svoje aktivnosti iz GOO-a, zrcale se sve komponente i ciljevi programa GOO-a.

Kolegijalni prijedlog, sugestija!

Ponuđeni obrazac učenici mogu popunjavati na satu razrednika, ali i na bilo kojem drugom nastavnom satu na kojemu će se, u korelaciji, obraditi neka od tema povezanih s GOO-om.

*Dobro bi bilo omogućiti učenicima (na početku školske godine) da sudjeluju u izradi npr., godišnjeg plana obilježavanja važnih datuma za školu (kulturna i javna uloga škole u zajednici!) i širu zajednicu. Dobro bi bilo da učenici dobiju makar informaciju što će škola obilježavati tijekom školske godine jer će time biti potaknuti na aktivnije uključivanje i sudjelovanje u ispunjavanju godišnjeg plana rada njihove škole. Za očekivati je da će na taj način istaknute informacije o planiranim aktivnostima škole, posebice s onim koje se mogu povezati s programom GOO-a, učenici podijeliti s roditeljima i širom obitelji/zajednicom. To je prilika i mogućnost školi da kroz ispunjavanje obveze javnog kulturno-obrazovnog djelovanja, očekivane odgojno-obrazovni ishode GOO-a, „prelije“ na roditelje i na širu zajednicu. Uz navedenu temu, Mapa učenicima nudi **pano/plakat** (str. 16., u Mapama 5.-8.) koji poziva učenika da istakne (ostavlja mu mogućnost da sam odluči) što će na svom panou/plakatu prikazati, koje aktivnosti ili doživljaje iz GOO-a izdvojiti. Način na koji će to učiniti, prepušten je učenikovoj kreativnosti.*

Uloga osobnih plakata i jumbo-plakata u mapi

Panovi/plakati u Mapama od 1. do 8. koraka, posebice jumbo-plakat u okviru Projekta GRAĐANIN, prostor je koji treba potaknuti i one manje aktivne i manje zainteresirane učenike da ostave svoju bilješku o učenom, doživljenom, zanimljivom ili nezanimljivom u GOO-u.

To je prostor koji će, zasigurno, sinergijski djelovati u grupi/razredu, zaintrigirati i zainteresirati i najmanje motivirane učenike da sami nešto naprave i pokažu.

4. TEMA

Ja u razredu i moj razred u široj društvenoj zajednici

Ja u razredu i moj razred u široj društvenoj zajednici, tematska je cjelina koja se provlači kroz sve korake Mapa, tj. u nalazi se u svim razredima.

Ono što će u predmetnoj nastavi učenici kratko istaknuti u polugodišnjim planovima aktivnosti iz GOO-a, u ovoj rubrici dobivaju mogućnost detaljnije razraditi, više reći o temama koje ih zanimaju i pokazati aktivnosti koje su poduzimali.

Sukladno ciljevima i zadacima GOO-a, ova strukturna cjelina Mape pokazuje jesu li i kako učenici „izašli iz škole“ u svoje zajednice.

Svrha ove cjeline je potaknuti učenike na poduzimanje i organiziranje društvenih akcija u razredu, školi i široj zajednici; na udruživanje s drugim razredima u školi; na

planiranje i sudjelovanje u akcijama udruga civilnog društva, itd. Ispunjavati navedeno - znači učiti i djelovati izvan prostora omeđenih zidovima učionice ili škole.

Mapa, od 1. do 8. koraka, kroz obrasce pod navedenim naslovom, motivira učenika, priprema i vodi kroz takve aktivnosti.

Ekološke i humanitarne aktivnosti razredne zajednice

Cjeline pod ovim naslovom i ponuđeni metodički obrasci, strukturirani su tako da budu učenicima poticaj da u Mapi ostave **vlastiti osvrt na ekološke i humanitarne aktivnosti** u kojima je njihova razredna zajednica sudjelovala. Poziv je to učenicima da u Mapi istaknu probleme s kojima su se suočili tijekom pripreme i provedbe akcija, iznesu procjenu uspješnosti provedenih akcija, osobni doživljaj i pouku koju su stekli. Ovaj obrazac uključuje i elemente medijske kulture - potiče učenike da o navedenim akcijama izvješćuju javnost, svoju školsku i širu zavičajnu zajednicu. To je svrhovit način vježbe u pisanju (6., 7., i 8. razred) vijesti i izvješća. (Hrv. j., medijska kultura) Isti obrazac potiče učenike pratiti sve medijske objave (javni mediji) o provedenim akcijama, prikupljati, analizirati i kritički preispitivati.

Obrasci koji prate aktivnosti u društvenoj zajednici, pozivaju učenike na iznošenje ocjene o uspješnosti akcija, iskazivanje vlastitih ideja i prijedloga o mogućem unaprijeđenju sličnih, budućih razrednih akcija.

Cjelina **Ja u razredu i moj razred u široj društvenoj zajednici**, sukladno odgojno-obrazovnim očekivanjima kurikuluma međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje, naglašava važnost učeničkog djelovanja u zajednici i pokazuje učeniku koliko takvo djelovanje pomaže osobnom rastu i socijalnom razvoju pojedinca, ostvarujući očekivane ishode međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj.

Volontiranje

U ljudskom duhu duboko je usađena sposobnost uočavanja potreba drugih i osjećaj potrebe, poriv da bližnjemu pomognemo - ne tražeći ništa zauzvrat. U toj potrebi i porivu zreali se naša čovječnost, oživotvoruje humanost.

Spremnost i sposobnost članova zajednice da si međusobno pomažu imala je kroz cijelu ljudsku povijest dalekosežne društvene učinke, a ima i danas. Upravo zato, od iznimne je važnosti već u osnovnoj školi upoznati učenike s volontiranjem.

Volonterstvo je najjednostavniji oblik osobnog doprinosa razvoju zajednice i škola mora pokazati učenicima da i sami mogu planirati takve aktivnosti (u njih se, po mogućnosti i na različite načine, mogu uključivati i roditelji) i organizirati. Različiti oblici volonterskih aktivnosti osnažit će učenika kao osobu, jačati njegovo samopouzdanje i motivirati ga za djelovanje u zajednici.

Volonterstvo je sastavni dio plana i programa svake škole i jedan je od najčešće korištenih modela uvođenja učenika u situacije u kojima će se uključivati u život zajednice i stjecati važna životna iskustva. Upravo stoga, Mape građanskog i osobnog razvoja, od 1. do 8. koraka, ističu volonterske aktivnosti učenika i omogućuju im da o njima vode svojevrsnu evidenciju.

Mape temi volontiranja pristupaju kroz svojevrsni poziv učenicima (ponuđeni obrazac) na razmišljanje o društvenoj vrijednosti takvog rada i o mogućnostima vlastitog doprinosa konkretnoj volonterskoj aktivnosti. Metodički obrazac koji prati volontiranje strukturiran je tako da potakne učenike na razmišljanje o novim, sličnim aktivnostima. Usredotočenost na volonterske aktivnosti, njihovo sustavno evidentiranje i vrednovanje kroz osnovnoškolsko, najvažnije formativno razdoblje za svakog čovjeka, razvijat će učenikove **socijalne kompetencije** - kao što su: motiviranost za zajednički rad (u grupi), rad sa zajednicom i za zajednicu. Pomagat će razvoju komunikacijskih vještina potrebnih za takav rad i razvijati empatičnost.

Praćenje volonterskog rada u Mapi, bilježenje najvažnijih činjenica o provedenim aktivnostima, doprinosi osvješćivanju najmlađih da takav rad pomaže rastu i donosi dobrobiti - kako zajednici tako i pojedincu. Ova cjelina isprepliće i podjednako ostvaruje odgojne ciljeve obje međupredmetne teme – Građanskog odgoja i obrazovanja i Osobnog i socijalnog razvoja.

Poticanje učenika na razmišljanje o potrebama drugih; o mogućnostima pomaganja potrebitima; o mogućnostima volonterskog djelovanja i sudjelovanja u volonterskim akcijama, ima moć - ne samo izgrađivati osjećaj empatije i solidarnosti kod učenika – nego mijenjati dinamiku odnosa u razrednoj, školskoj i široj zajednici. Taj naboj može kohezivno povezivati učenike, roditelje, školu i udruge civilnog društva a zajednički cilj i okupljanje oko njega, pridonosi jačanju empatičnosti zajednice i time svakako - njenoj demokratizaciji.

Vidi: Uključivanje učenika osnovnih i srednjih škola u volontiranje

<http://www.volonterski-centar-ri.org/wp-content/uploads/Generacija-za-V-finalno-FINAL.pdf>

Je li tvoja škola eko-škola?

Cjelina koja se nalazi u Mapama 1. do 4. koraka, s naslovom u formi pitanja, treba potaknuti zanimanje učenika već od 1. razreda, (naročito onih škola koje nisu u spomenutom Programu) za programe koje njihova škola ne provodi, potaknuti ih da krenu putem traženja i otkrivanja informacija o njima - neovisno o tome hoće li njihov interes voditi k certifikatu eko-škole i zelenoj zastavi. Učenici čija škola nije u programu eko-škola, ovom rubrikom bit će potaknuti na potragu za informacijama što zelena zastava koju su vidjeli ispred neke druge škole znači, što simbolizira.

(Međunarodni program eko-škola uključuje vrtiće, osnovne i srednje škole. Učenici čije škole ne sudjeluju u Programu, možda su pohađali vrtiće koji su bili u Programu eko-škola.)

U svakom slučaju, tema eko-škole u Mapama predstavlja sastavni dio cjeline kroz koju se realiziraju odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj. *Spominjanjem međunarodnog programa eko-škola, Mapa nastoji potaknuti učenike na istraživanje o ovoj važnoj temi i njenoj sve istaknutijoj prisutnosti u svim područjima ljudskog života. Mapa nastoji među učenicima potaknuti raspravu o tome što o eko-školama znaju, kako su doznali i kako o njima mogu doznati više (internet; poznavaju*

učenike koji pohađaju eko-školu; što mogu o tome doznati iz nekih drugih izvora i sl.). Jednom riječju, postavljeno pitanje o eko-školi ima funkciju poziva na akciju!

Ova tematska cjelina usmjerava učenike, od najranije dobi, na razmišljanje o tome kako se mogu uključiti u aktivnosti, ne samo u učionici i školi, nego i u svojoj široj zajednici, kojima će poticati promjene u odnosu prema prirodi i njenoj zaštiti.

Eko-škole, jedan je od rastućih globalnih fenomena

Program eko-škola, pokrenut je u Danskoj, 1994. godine. Bio je to odgovor savjesnih pedagoga na zaključke **Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju**, održanoj 1992. godine. Program nastao u Danskoj, vrlo brzo se širio u Njemačku, Veliku Britaniju i Grčku, da bi već 2001. godine zaklada koja provodi program, **Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš**, postala globalna organizacija u koju se uključuju i zemlje izvan EU i Europe.

Europska komisija je Program eko-škola 2003. godine ocijenila najboljom inicijativom i modelom za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Danas je u međunarodni program eko-škola uključeno 59 zemalja diljem svijeta, uključujući Rusiju, Indiju i Australiju, s desecima milijuna učenika koji u programu sudjeluju.

Hrvatska se Programu i međunarodnoj asocijaciji eko-škola priključila 1998. godine, a Nacionalni koordinator i provoditelj programa je udruga **Lijepa naša**.

Više: <https://www.eko.lijepa-nasa.hr/>

Školska zadruga i njena uloga u Mapi

Danas u hrvatskom školskom sustavu djeluje tristotinjak školskih zadruga usprkos više od stotinu godina dugoj tradiciji školskog zadrugarstva. Iako stoljeće stare, metode poučavanja u školskom zadrugarstvu i danas se idealno uklapaju u suvremene metode i zahtjeve učenja, posebice u realizaciji kurikula međupredmetnih tema.

Školsko zadrugarstvo tako uključuje međupredmetne teme: Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Poduzetništvo – ne izostavljajući ni međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije.

Učeničko zadrugarstvo nudi mogućnost uključivanja u proces poučavanja, ne samo učitelja i škole, nego roditelja i šire zajednice, predstavnika lokalnih uprava i samouprava, predstavnika poduzetnika, tvrtki partnera i sl.

Metode poučavanja u školskoj zadruzi omogućuju svakom učeniku ravnopravno doprinositi ostvarenju postavljenih ciljeva, stjecati praktična znanja i primjenjivati već stečena, npr., iz prirode i društva, povijesti, likovne kulture, biologije i sl.

Zašto se tema školske zadruge nalazi u Mapi?

Iako 2/3 hrvatskih osnovnih škola nema školsku zadrugu, odlučila sam se već u prvom razredu, u 1. koraku Mape građanskog i osobnog razvoja, uvrstiti prostor posvećen školskoj zadruzi.

Školske zadruge, tj. školsko zadrugarstvo može povezati nekoliko međupredmetnih tema i ispuniti njihova najvažnija odgojno-obrazovna očekivanja, povezati nastavni proces s proizvodnim i društveno korisnim (aktivnosti u zajednici) radom.

Rad u **školskoj ili razrednoj zadruzi**, razvijat će :

- a) svijest o vrijednostima timskog rada i dobrobiti međusobnog pomaganja,

- b) pozitivan odnos prema proizvodnom radu (poduzetnički duh),
- c) svijest o potrebi čuvanja prirode (ekološka odgovornost),
- d) svijest o važnosti čuvanja kulturne baštine (npr. proizvodnja predmeta uporabne vrijednosti kao što su izrada čipke, pletenje košara i slične aktivnosti povezane s pučkim stvaralaštvom)
- e) spoznaju o mogućnostima kreativnog ostvarivanja - kako pojedinca tako i zajednice/razreda.

Takvo, cjelovito iskustvo, u mnogobrojnim školama koje nemaju školsku zadrugu, učenici usvajaju izradom različitih predmeta (čestitke, prigodni ukrasi) namijenjenih prodaji na sajmovima i akcijama koje razred organizira, i sl.

Rad u razrednoj (ili zamišljenoj zadruzi!) može doprinijeti odgoju radnih navika, razvijanju poštovanja prema radu, učvršćivanju spoznaje koliko je za postizanje postavljenog cilja važna međusobna suradnja.

U Mapi prostor posvećen „zadruzi“ poziva učenike **razredne nastave** na udruživanje, na postavljanje zajedničkog cilja, iskazivanje inovativnosti, kreativnosti i ustrajnosti - osobina na kojima će, u budućnosti, izgrađivati vlastiti poduzetnički duh.

U **predmetnoj nastavi** tema zadrugarstva pojavljuje se u 6. razredu (6. korak Mape) kao prijedlog teme za međupredmetno-istraživački rad. Vođenim pitanjima, Mapa upućuje učenike u potragu za informacijama o zadrugarstvu (istraživanje povijesti zadrugarstva u našoj tradiciji) ali i potiče ih na razmišljanje o zadrugarstvu danas i o mogućnostima zadrugarstva u budućnosti. U osnovi, obrada ove teme učenicima treba biti poticaj u razmatranju dobrobiti koje udruživanje samo po sebi može nositi; poticaj da se raspitaju - može li i kako zadrugarški duh utjecati na njihovu budućnost.

I na kraju, ne treba smetnuti s uma mogućnosti (razr. nast.) koje ova tema ima na planu korelacija, npr. s lektirom i učenicima dobro poznatim i bliskim likovima.

MEĐUPREDMETNE TEME I NJIHOVA PROVEDBA

Međupredmetna istraživanja

Mapa građanskog i osobnog razvoja **vodič je učenicima** kroz kurikulumne međupredmetnih tema, **pomaže učiteljima konkretizirajući njihovu provedbu.**

Svojim sadržajem, predloženim temama i organiziranim (metodički obrasci!) vođenjem međupredmetnih istraživanja, Mapa približava učiteljima nove pedagoške metode i tehnike (formiranje i koordinacija aktivnosti u grupi) a učenike potiče na timski rad i suradnju dajući im (sukladno dobi i mogućnostima) ulogu istraživača. Mapa ih time stavlja u situacije koje se danas smatraju **imperativom suvremenog učenja**. (*Učiti kako učiti*)

Ponuđeni prijedlog tema za međupredmetna istraživanja (dogovorom Razrednog vijeća može biti promijenjen) u metodički je razrađen kroz niz pitanja koja će učenicima pomoći u istraživanju i pripremi rasprave, a ta ista pitanja, učitelju mogu biti osnova na kojoj će „tkati finije tkanje“, osmisliti scenarij razgovora kojim će pomoći učenicima da sami dođu do traženih odgovora.

Pitanja koja učenike uvode u temu istraživanja, ujedno ih potiču na traženje novih rješenja, ohrabruju na iznošenje vlastitih ideja, stajališta i teorija.

Sve navedeno stvarat će situacije u kojima učenici mogu dolaziti do novih spoznaja i vlastitih zaključaka i istovremeno - omogućiti im provjeru razumijevanja već stečenih znanja iz pojedinih predmeta prethodnih razreda.

Učitelj i njegova uloga u međupredmetnim istraživanjima i projektnom radu

Uloga učitelja je stvarati atmosferu otvorenosti u kojoj će se voditi rasprave/debate (kako Mapa sugerira) i poticati učenike na propitkivanja i samostalna zaključivanja. Pomoći učenicima u sagledavanju određene teme iz, što je više moguće, različitih kutova gledanja. Osigurati u razredu slobodno i objektivno razmatranje određenog problema, njegove evolucije - i svakako, nastojati izbjeći donošenje zaključaka koji ističu postojanje „jedne, jedino moguće istine“.

Zadaća učitelja je osigurati pozitivnu radnu atmosferu u razredu koja će poticati učenike na slobodno iznošenje vlastitih iskustava, stavova i pogleda na svijet. Takav pristup razvijat će kod učenika sposobnost uočavanja i razumijevanja problema - i što je još važnije, sposobnost praktične primjene već stečenih znanja - bez koje nije moguće snalaženje u suvremenom svijetu.

Izbor tema međupredmetnih istraživanja koje Mapa nudi kao **i način njihove obrade** – ne samo što uvažavaju preporučene metodičko-didaktičke obrasce u provedbi međupredmetnih tema, one dugoročno, na široko postavljenom planu, pridonose izgradnji međusobnog uvažavanja i poštovanja među učenicima.

Rad i učenje organizirano u grupi, s međupredmetno postavljenim zadacima, kod učenika će razvijati sposobnosti nošenja sa konfliktom (stavljat će ih u situacije u kojima će razmjenjivati mišljenja i stavove) i učiti ih kulturi inkluzije. Kroz takav rad učenici će na najbolji način naučiti uvažavati i poštovati pravo na različito mišljenje i različitost u najširem smislu.

Dobro pripremljene i vođene rasprave, kako ih Mapa strukturira, omogućit će učiteljima (i školi!) da čuju ne samo ono što djeca imaju i žele reći, nego i ono o čemu ne govore, (razlozi?!) što izražavaju neverbalno – gestom, pokretom, bilo kakvom emocionalnom reakcijom.

Mapa osmišljeno učenicima otvara mogućnosti da svoje autentične stavove i razmišljanja iskažu crtežom (karikaturom), izradom razrednog plakata, bilo čim sličnim.

Rasprave u razredu, kako ih Mapa predlaže, uspostavljat će otvorenost i povjerenje između učenika i učitelja te učenika (kritički prijatelj!) međusobno.

Međupredmetno istraživanje, atmosfera u kojoj se ono provodi i priprema njegova prezentacija, treba učenicima omogućiti da slobodno i kritički promatraju svijet oko sebe, da dožive slobodu i osobno iskuse nesputanost u iznošenju vlastitih stavova. Takvo ozračje naučit će ih iskazivanju međusobnog poštovanja i uvažavanja, učvrstiti im samopouzdanje.

Mapa učitelju pomaže u kreiranju ambijenta u kojemu će učenici iskusiti da u svijetu koji ih okružuje mogu djelovati, da taj svijet mogu mijenjati - da mogu biti aktivni građani. Iz tih spoznaja rast će kod učenika želja da budu vidljivi u svojoj demokratskoj zajednici; usmjeravati njihov interes za usvajanje intelektualnih alata potrebnih za samostvarenje u demokratskom okruženju.

Ponudeni metodički obrazac pomaže učitelju ili Učiteljskom vijeću, organizirati međupredmetna istraživanja i projektni rad.

Metodički obrazac - metodička struktura međupredmetnih istraživanja

Ponudeni metodički obrazac **strukturira pristup međupredmetnom istraživanju, organizira ga i vodi** jasno postavljenim koracima.

1. korak

Uvodi učenike u međupredmetno istraživanje zahtjevom da imenuju, **definiraju područje svoga istraživanja**, npr. društveno-humanističko, prirodosnanstveno, medijsko, itd. Obrazac traži od učenika da navede najmanje 2 voditelja, tj. 2 predmetna učitelja, voditelja međupredmetnog istraživanja.

2. korak

Strukturira istraživačku grupu/tim (najviše 5 članova) i definira zadatke svakog člana grupe.

3. korak

Obrazac strukturira međupredmetno istraživanje zahtjevom da učenici sami **odrede cilj svoga istraživanja**. Grupe mogu postaviti različite ciljeve - usmjeriti svoje istraživanje u specifične segmente cjeline ili - svi u razredu (sve grupe) mogu imati isti istraživački cilj.

4. korak

Nakon što postave cilj istraživanja, metodički obrazac vodi učenike u razradu **plana istraživanja** iz kojega trebaju proizaći konkretno postavljeni **zadaci pojedine grupe ili tima**.

Iz zadataka koje grupa prihvati, proizlaze pojedinačni **zadaci člana grupe/tima**, ovisno o ulozi u grupi koju učenik dobije.

5. korak

Pitanja o izvorima dobivenih informacija u službi su upućivanja učenika na mjesto gdje bi mogli ili trebali tražiti informacije i podatke, na osobe kojima bi se mogli obratiti za pomoć u istraživanju.

Obrazac naglašeno usmjerava učenike da se u istraživanju obraćaju široj zajednici, da izađu iz škole. Obrazac ih upućuje na **predstavnike lokalnih institucija, na udruge civilnog društva, na roditelje** koji mogu imati dvostruku ulogu, biti roditelji i istovremeno **stručnjaci za određena područja**.

Ovaj obrazac (jedinstven za sve razrede predmetne nastave) upućuje učenike na **posjet određenoj instituciji** (ako je nositelj aktivnosti vezanih uz temu istraživanja) i pomaže (poseban obrazac - Alati, str. 69.) učenicima pripremiti takav posjet, organizirati, eventualno, intervju s osobom koja može doprinijeti njihovom istraživanju.

6. korak

Metodički obrazac u kojemu učenici dokumentiraju svoj istraživački rad - daje zadatak i traži **objavu istraživanja**. Obveza predstavljanja istraživanja školskoj ili široj zajednici (obrazac sugerira načine na koje to učiniti), na praktičan način potiče razvoj medijske

pismenosti. Materijal kojega su učenici sami pripremili i objavili (mrežne str. škole, mjesta, ili druga javna glasila) podliježe kritičkoj analizi u razredu što doprinosi razvoju **medijske kulture** učenika.

7. korak

Zaključno, po završetku rada na projektu, metodički obrazac poziva učenike ocijeniti rezultate svoga rada, tj. ukratko iznijeti što su kroz svoje istraživanje naučili ili postigli; iznijeti osobne doživljaje i spoznaje do kojih su istraživanjem došli.

Stavove i spoznaje učenici mogu iznijeti u formi izlaganja, kroz igrokaz/skeč kojeg su sami pripremili, izradom razrednog panoa, i sl.

8. korak

Nakon što ispune planirane aktivnosti na projektu, učenike očekuje važan (osobni razvoj!) trenutak - poziv i zadaća da kritički promotre atmosferu koju su stvorili tijekom rada na projektu, proanaliziraju međusobne odnose u grupi i samostalno procijene (kuverta u kojoj mogu pohraniti svoj pisani stav i zadržati ga u tajnosti) od kolike i kakve pomoći im je bio ili mogao biti - **kritički prijatelj**.

9. korak

Projektorni rad se zaključuje **predstavljanjem postignutog, izlaganjem izvjestitelja** pojedine grupe (u trajanju od 1-2 minute) i **prezentacije popratnog materijala** (plakata kojeg su izradili članovi grupe/tima) ili predstavljanjem osobnih plakata u Mapi. Razredna zajednica treba izabrati 3 najuspješnije grupe. Izbor najuspješnijih grupa važno je argumentirati temeljem prethodno postavljenih zadataka (tijekom formiranja grupa/timova) i dogovorenih kriterija.

Mapa osigurava svakom učeniku vlastiti **pano/plakat**, prostor na kojemu može predstaviti svoj rad, istaknuti najzanimljivija otkrića i doživljaje vezane uz istraživanje. Na panou/plakatu učenik će se izraziti na način koji će sam izabrati i koji mu najbolje odgovara - crtežom, karikaturom, lijepljenjem isječaka iz novina (fotografija, članak, ulaznica u muzej, izložbu) i sl.

Vlastiti plakat u Mapi poziva učenika istaknuti najvažnije doživljaje tijekom istraživanja, osobne spoznaje o grupi u kojoj je radio (druženja, slaganja ili neslaganja) i slobodno ih, na kreativan način izreći.

Sažetak o metodičkom obrascu u provedbi međupredmetno-istraživačke teme

Ponuđeni metodički obrazac u Mapi **ispunjava temeljna načela provedbe kurikuluma međupredmetnih tema** – integraciju, korelaciju, racionalizaciju i osigurava **ostvarivanje** željenih **odgojno-obrazovnih očekivanja**.

Obrazac normativno stvara pretpostavke za osuvremenjivanje odgojno-obrazovnog procesa, izlazi iz pristupa poučavanju temeljenog na zapamćivanju i reprodukciji sadržaja.

Obrazac **afirmira interaktivne nastavne metode** – usmjeren je na timsko/grupno, suradničko učenje povezano sa istraživanjem, analiziranjem, rješavanjem problema, zaključivanjem - jednom riječju, na rad kojim se, osim usvajanja znanja, razvijaju vještine.

Ponudeni metodički obrazac, počevši od rasprave o problemu, **osigurava prostor za samostalno propitivanje i zaključivanje** o predmetu učenja, za analiziranje i traženje mogućnosti primjene stečenog znanja.

Mapa, ovim obrascem, osigurava učeniku uvjete u kojima će propitivati svoje snage i otkrivati svoje sposobnosti, iznositi osobne spoznaje o radu i suradnji s drugim učenicima - razvijati svoje emocionalne kompetencije i samopouzdanje.

10. TEMA

Projekt GRAĐANIN – Agencije za odgoj i obrazovanje

U sadržaju Mapa građanskog i osobnog razvoja istaknuto mjesto zauzima Projekt GRAĐANIN, projekt koji **Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO)** provodi od 1997. godine i ističe kao važnu sastavnicu u provedbi GOO-a. Projekt GRAĐANIN temelji se na konceptu koji oživotvoruje sve ciljeve GOO-a i omogućuje učeniku razvijati građanske kompetencije u svim dimenzijama. Projekt GRAĐANIN (iako njegova provedba u školi nije obvezna) potiče učitelja i školu da stvarne, životne situacije iz škole i zajednice, koriste kao poticaj učenicima za aktivno i slobodno djelovanje u zajednici, kao priliku koja im može pokazati što svojim djelovanjem mogu postići i kako mogu mijenjati ono čime nisu zadovoljni.

Od početka provedbe Projekta, interes učitelja i škola za sudjelovanjem njemu, svake godine raste. To potvrđuje i Državna smotra projekata GRAĐANIN održana u lipnju 2018. god., na kojoj je predstavljeno više od 80 projekata.

U Mapama 1. do 4. koraka, cjelina pod naslovom **Želimo doprinosti boljitku naše razredne, školske i šire zajednice** strukturirana je kao poticaj učenicima na uključivanje u Projekt GRAĐANIN.

Projekt GRAĐANIN AZOO, definira i detaljno opisuje korake u provedbi.

Vidi: Projekt građanin, AZOO, Priručnik za nastavnike, 1. razina

http://www.azoo.hr/images/izdanja/Projekt_Gradjanin.pdf

Projekt Građanin, sukladno Priručniku, metodički je razrađen u četiri koraka:

- a) uočavanje problema u zajednici - učionica, škola, šira zajednica (ovisno o dobi učenika)
- b) istraživanje o problemu ili jednom segmentu uočenog problema,
- c) razmatranje mogućnosti za rješavanje problema,
- d) izrada plana akcije.

Važan segment u realizaciji Projekta predstavlja izrada **portfelja projekta** koji mora imati dvije komponente – *oglednu i dokumentacijsku*.

Oglednu komponentu čine 4 panoa zadanih dimenzija, a **dokumentacijsku** - dokumentacijska mapa/registrator u kojemu se prosudbenom povjerenstvu predočavaju

dokumenti (dopisi, ankete, intervjui, zakoni, fotografije, isječci iz tiska i sl.) kojima učenici dokazuju, dokumentiraju tijekom istraživanja i rad na projektu.

Sudjelovanje u Projektu GRAĐANIN, (op. a.) u ulozi suca procjenitelja, omogućilo mi je upoznati se s desecima takvih projekata iz svih županija. Svi predstavljeni projekti, postignutim rezultatima i kvalitetom prezentacije, nazočne promatrače i suce procjenitelje - ispunjavali su ponosom.

*Projekti predstavljeni na **Državnoj smotri**, dokumentirali su i način na koji su (to je ujedno i važna odrednica u ispunjavanju zadanih koraka projekta) predstavljeni svojim širim zajednicama.*

***Dokumentacijske mape** koju su učenici obvezni predložiti sucima procjeniteljima, pokazivale su nam s koliko su zanosu i kako marljivo učenici radili na odabranim projektima.*

Dokumentacijske mape projekata, po njihovu završetku i zaključno, nakon predstavljanja na nekoj od smotri (gradskoj ili županijskoj), kako su sami učenici rekli, čuvale bi se u školskoj knjižnici ili nekom od školskih kabineta.

Promatrala sam učenike, predstavljaoce projekata na Smotri, zaokupljene snimanjem mobilnim aparatima, u nastojanju i želji da svoj rad i doživljaj s njegova predstavljanja - ovjekovječe.

Što bi im ostalo, pitala sam se, osim tih snimki, da ih podsjeća na njihovo postignuće? Kako omogućiti Projektu da trag o njemu i životno važnim porukama koje nosi, ostane trajno zabilježen? Kako omogućiti učenicima da s projektom i vlastitim angažmanom upoznaju svoje najbliže? Kako omogućiti projektu da i nakon prezentacije na nekoj od smotri, nastavi živjeti u sjećanju i srcima onih koji su sve od sebe dali da ga ostvare? Što će ostati učenicima koji su u razrednom projektu sudjelovali, dali svoj doprinos, a nisu bili njegovi predstavljači na smotri/ama?

Obrazac (u svim koracima Mapa) uključuje u Projekt GRAĐANIN svakog učenika u razredu, vodi ga kroz Projekt, omogućuje mu pratiti korake Projekta, evidentirati osobni doprinos Projektu, istaknuti vlastite ideje i prijedloge u traženju rješenja, omogućuje mu pokazati kako njegovi roditelji podržavaju Projekt i na kraju, ostavlja mu prostor u kojemu će predstaviti postignuti cilj, rezultat projekta.

Metodički obrazac u Mapi koji prati Projekt GRAĐANIN, strukturiran tako da u osnovi slijedi zadane (AZOO) korake projekta, ali u formi koja omogućuje svakom učeniku razredne zajednice pratiti i bilježiti najvažnije o projektu kako bi oteo zaboravu nešto što nije i ne smije biti – tek jedan od mnogih koraka na putu njegova odrastanja.

U Mapi će učenik sačuvati uspomenu na vlastiti doprinos u ostvarenju nekog projekta, a svojevrsna evidencija o tom radu učinit će **Projekt GRAĐANIN** vidljivijim u obiteljima, u zajednici - i pomoći projektu i ideji projekta - da se iz učionice i škole „prelije“ u zajednicu.

Kako Mapa prati Projekt GRAĐANIN?

Metodički obrazac u Mapi potiče učenike na razmišljanje o izabranom projektu, na ocjenu postignutog u njegovoj realizaciji i potiče ih da o projektu i svom radu obavijeste roditelje, zatraže njihovu podršku.

Obrazac kojim učenici razredne nastave prate korake u realizaciji projekta, razlikuje se od istog obrasca u predmetnoj nastavi.

Sve „zabilješke“ o projektu, od osobnih doživljaja i iskustava, do osvrta na predstavljanje projekta, učenici 1. i 2. razreda iznijet će crtežom ili kolažem. U 3. i 4. razredu, uz crtež učenici dobivaju mogućnost i u pisanoj formi iznijeti svoje dojmove i opažanja.

Odgojno najvažniji dio ovoga metodičkog obrasca nalazi se u poticaju učeniku da iznese kako vidi budućnost projekta, da procijeni može li projekt na kojemu je radio i dalje živjeti, razvijati se? U kojem smjeru i kako? Može li i kako on (učenik) sam u tome sudjelovati?

Učenici predmetne nastave, u okviru metodičkog obrasca koji prati Projekt GRAĐANIN, dobili su prostor (dvostranačje), tzv. **JUMBO-plakat** na kojemu mogu predstaviti aktivnosti u projektu, prikazati korake koje su prošli od istraživanja do ostvarenja zadanog cilja - crtežom, karikaturom, izradom kolaža, lijepljenjem novinske fotografije ili teksta, i sl.

JUMBO-plakat je prostor koji potiče učenike na pokazivanje kreativnosti, prostor koji će zaintrigirati i potaknuti na rad i one najmanje motivirane.

Smatram da je od izuzetne odgojne važnosti omogućiti učenicima osnovnoškolske dobi da o svom radu i sudjelovanju u ovakvim projektima ostave zabilješke, zabilješke koje će im pomoći da svoje doživljaje, spoznaje (i osjećaje) stečene aktivnostima kroz građanski odgoj i obrazovanje - trajno sačuvaju.

Zašto je važno da učenik ostavi (pisani ili nacrtani) trag o svom djelovanju kroz GOO?

Mapa građanskog i osobnog razvoja usmjerava i navikava učenike da gotovo dnevničkom faktografijom prate svoje aktivnosti kroz GOO, posebnu pozornost usmjeravajući pritom na aktivnosti u zajednici - s ciljem da ih takvo bilježenje trajno, kao buduće građane, motivira na sudjelovanje i pokretanje sličnih aktivnosti. Svaka bilješka o konkretnoj akciji, o opipljivim i stvarnim rezultatima vlastitog djelovanja u zajednici - bit će podsjećanje na stečene spoznaje i vrijednosti koje će ponijeti u život.

Mapa kao dnevnik, kronika o aktivnostima iz građanskog odgoja i obrazovanja, nastoji kod učenika učvrstiti spoznaje bez kojih ne može biti „aktivan i samosvjestan građanin“. U konkretnom, to je spoznaja da svaki pojedinac može doprinosti zajednici i spoznaja o vrijednosti postavljanja zajedničkog cilja.

Osobno smatram da će učenici, vodeći bilješke o aktivnostima na Projektu GRAĐANIN, kao i svim ostalim projektima kroz koje ih Mapa vodi, razvijati osjećaj odgovornosti za vlastito djelovanje u zajednici, i još važnije, svijest o odgovornosti za nedjelovanje. (op. a.)

Zaključno o Projektu GRAĐANIN

Mapa građanskog i osobnog razvoja **poantu Projekta GRAĐANIN** vidi u **zajedničkom radu** - i s tim u skladu – želi posvijestiti potrebu da se taj projekt provodi

u svim školama, da se u njega uključuju svi učenici u razredu, naravno, ovisno o njihovim mogućnostima.

Nadalje, smisao Projekta GRAĐANIN je u nastojanju da se zajednički rad i nastojanja razredne zajednice (u razredu) „protegnu“ do učenikova doma, do njegove šire obitelji, na cijelu zajednicu. Učiniti projekt GRAĐANIN vidljivijim - znači potaknuti zajednicu da podrži nastojanja svojih najmlađih članova i spremnije prihvaća iskazane želje za promjenama.

U tom nastojanju ogleda se šire postavljene ciljeve Projekta GRAĐANIN i najvažnije postignuće Građanskog odgoja i obrazovanja kao i niza međupredmetnih tema i odgojno-obrazovnih očekivanja koja ističu. U svim koracima, od 1. do 8. razreda, Mape ističu upravo ujedinjene i šire postavljene ciljeve, neizmjereno važane za pojedinca ali i za zajednicu kojoj pripada.

11. TEMA

Razredni projekti

Kako Mapa potiče interes učenika za razredne projekte i kako pomaže u njihovoj provedbi?

Mapa građanskog i osobnog razvoja, u svim koracima, slijedi jasno postavljena načela za provedbu Građanskog odgoja i obrazovanja i Osobnog i socijalnog razvoja. Zorno to pokazuje kontinuirano poticanje učenika na rad u projektima koje će sami odabirati i sami dogovarati načine na koje će se organizirati i pristupiti njihovu ostvarenju.

Odgojne i obrazovne mogućnosti rada na projektima, ističu potrebu da se takvom odgojnom djelovanju pristupi osmišljeno (Razredno ili Učiteljsko vijeće) i organizirano. Načelo osmišljenog i organiziranog pristupa projektom, tj. grupnom/timskom radu, Mapa ispunjava ponuđenim metodičko-didaktičkim obrascem koji pomaže učitelju u strukturiranju takvog učeničkog rada.

Obrazac će pomoći učitelju (u predmetnoj nastavi učiteljima, voditeljima projekta) voditi učenike kroz projekt - od postavljanja cilja projekta i definiranja projektnog zadatka - do konkretnih uputa o načinu na koji će formirati učeničku grupu/tim, planirati i organizirati njihove aktivnosti.

Isticanjem (kroz obrazac u Mapi) i prihvaćanjem konkretnih zadataka proizašlih iz učenikove uloge u grupi, (uloga je među vršnjacima dogovorena - a od učitelja potvrđena), Mapa omogućuje učeniku - shvatiti što je to osobna odgovornost i kako ju treba prihvatiti. Mapa prati korake projektnog rada, dajući učeniku prostor u kojemu će istaknuti dogovorene i osobno preuzete obveze, ali i kritički ocijeniti (kritički prijatelj!?) rad i ozbiljnost drugih učenika.

Upravo učenikova osobna iskustva stečena kroz rad (kako Mapa predlaže) i djelovanje u vršnjačkoj zajednici - imaju neprocjenjive odgojne vrijednosti.

I na kraju, ne manje važno, slijedom ponuđenog obrasca, moguće je oblikovati i voditi grupu/tim demokratično, stvoriti mikro (razred, učitelj/mentor) socijalno okruženje u

kojemu će se učenik dobro osjećati, u kojemu će osjetiti da ga učitelj i vršnjaci razumiju, poštuju i podupiru.

Mapa tako pomaže učitelju stvarati ozračje u kojemu će učenik otkrivati vlastite potencijale i „metodom vlastite kože“ učiti kako upravljati svojim emocijama; učiti kako će razvijati duhovne, mentalne i tjelesne potencijale.

Istovremeno, ponuđeni metodički obrazac, sukladno kurikulumu međupredmetne teme OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ - kreira životne situacije koje učeniku pomažu otkrivati vlastite sposobnosti, i još važnije, otkrivati načine kojima te sposobnosti može staviti u službu zajednici.

MEĐUPREDMETNA TEMA OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ

Osobni i socijalni razvoj podrazumijeva razvoj osobnih potencijala i predstavlja temelj na kojemu će se ostvarivati odgojno–obrazovna očekivanja svih nastavnih predmeta i međupredmetnih tema.

Ova međupredmetna tema treba osposobiti učenika za samostalno postavljanje ciljeva vlastitog napretka i realno (*s obzirom na dob i sposobnosti*) samokritično uočavanje vlastitih pogrešaka i izvlačenje pouka iz njih.

Mapa građanskog i osobnog razvoja didaktičko je pomagalo koncipirano da učeniku pomogne razvijati spomenute kompetencije i pojasni mu koliko je važno da te kompetencije ustrajno i uporno razvija..

12. TEMA

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Mapi?

I ova cjelina u Mapi građanskog i osobnog razvoja polazi od određene faktografije – učenik ističe i nabraja u kojim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima sudjeluje. Metodički obrazac Mape usmjerava učenika na određenu samorefleksiju, potiče ga na razmišljanje o razlozima vlastitih izbora, o rezultatima koje očekuje. Ukratko, potiče učenika na razmišljanje o motivaciji (rad u određenim grupama izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti), na razmišljanje o vlastitim sposobnostima – sposobnostima kojih je svjestan ili ih tek treba posvijestiti.

Učenicima **razredne nastave** dana je mogućnost da se o navedenom izraze crtežom ili izrade kolaž, koji može, učitelji to dobro znaju, često reći više nego što dijete te dobi može verbalizirati.

U **predmetnoj nastavi**, vođeni usmjerenim pitanjima metodičkog obrasca, učenici trebaju posvijestiti uzročno – posljedičnu vezu između uloženog rada i zalaganja (motivacije) i rezultata koje postižu i koje žele postizati.

Takva bilježenja u kontinuitetu, od 5. do 8. razreda, učitelju će, roditelju, pa i samom učeniku - otkrivati puno. Govorit će o mijenama kroz koje prolazi tijekom najburnijeg životnog razdoblja (pubertet), o njegovim unutarnjim stanjima, o turbulencijama u vršnjačkom okruženju i načinima na koje ih proživljava.

U svim koracima, razredima, Mapa traži od učenika odgovore na pitanja - koje izvannastavne aktivnosti bira, zašto ih bira i zašto (ako se to dogodi) od njih odustaje. Ova rubrika će otkrivati gdje je učenik pronašao motivaciju za uključivanje u neku od izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti - ima li uzore, tko su ti uzori i kako ih je pronašao? Kako sebe vidi u budućnosti i još puno toga.

Mapa poziva učenika da bilježi svoje osvrte o članstvu i sudjelovanju u radu različitih društava, od kulturno-umjetničkih, sportskih do najrazličitijih udrugu. Potiče ga da istakne interes za različite oblike aktivnosti izvan škole; samokritički analizira svoju ulogu i svoj doprinos (kao član/ica) u udrugama i društvima (tj. zajednici) i samostalno procjenjuje dobrobiti koje mu rad u odabranim udrugama donosi. Vođenim pitanjima, ovaj metodički obrazac upućuje učenika na razmišljanje o tome što sve može naučiti u različitim izvanškolskim aktivnostima i traži od njega procjenu o dobrobitima koje mu stečeno znanje, u budućem životu, može donijeti.

Upitnik ove cjeline ostvaruje temeljna očekivanja međupredmetne teme **Osobni i socijalni razvoj** vodeći učenika spoznaji da može raditi na sebi i da se može poboljšati. Prvi uvjet da bi uspio u tom naumu je - jasno postaviti ciljeve i prema njima optimistično krenuti.

Ovaj upitnik na razumljiv i učeniku pristupačan način - pokazuje kako se i malim koracima može krenuti i stići do „velikih“ ciljeva.

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti trebaju širiti prostore učenikove kreativnosti i pomagati u njihovom ostvarenju. Takve aktivnosti (jer ih učenik bira) mogu i trebaju svakom učeniku omogućiti osjećaj osobnog napretka. Spoznaja o vlastitom napredovanju učvršćuje optimizam, jača samopouzdanje i potiče želju za novim uspjesima.

13. TEMA

Samovrednovanje i samoprocjena

Kako Mapa uvodi učenike u **samovrednovanje i samoprocjenu** - važne elemente međupredmetne teme **OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ** ?

Mapa građanskog i osobnog razvoja (u našoj obrazovnoj praksi pionirski) nastoji biti nastavno sredstvo koje će učenicima pokazati što je to **samoevaluacija**; uputiti ih kako je sami mogu provesti i pokazati im vrijednosti i dobrobiti takvog postupka.

U svim sadržajnim cjelinama (metodičkim obrascima) Mapa sustavno poziva učenike na kritičku refleksiju o onome što su uočili i što su naučili. Poziva ih da istaknu što bi „još“

željeli naučiti i učiniti; potiče ih na razmišljanje o tome što bi mogli drugačije i bolje napraviti u projektima u kojima su radili.

Mapa ohrabruje učenike u otkrivanju i isticanju vlastitih talenata i sposobnosti; potiče na prikupljanje dokaza o područjima (ne samo obrazovnim) u kojima su jaki, koja im dobro idu, u kojima osjećaju da iskazuju najbolju verziju sebe – u kojima se samoispunjavaju.

Podaci ovakvog karaktera, koje će učenik od 1. do 8. koraka/razreda o sebi ostaviti, pomoći će učitelju da svog učenika prati i vidi kao kompletnu osobu – jer, ne smijemo zaboraviti, učenik nije samo odličan u matematici ili talentiran u likovnom ili jezičnom izražavanju, spretan u pisanju (što primjećuje učitelj hrvatskoga jezika), talentiran za strane jezike, za sport - ne određuju ga samo osobine koje će predmetni učitelji relativno brzo i lako uočiti.

Nažalost, kroz nastavu kako je ona danas programirana i planirana, učitelji nemaju vremena dubinski upoznati svakog učenika u razredu.

Mapa građanskog odgoja i obrazovanja, sukladno proklamiranim ciljevima opće kurikularne reforme, postavlja kao svoje najvažnije ciljeve – pomoći učitelju, školi (i roditelju) da upoznaju učenika i objektivno vrednuju njegova postignuća, pomoći učeniku da sam otkrije svoje sposobnosti i spozna svoje mogućnosti.

Mapa građanskog i osobnog razvoja može učitelju poslužiti kao alat koji će mu pomoći da učeniku pristupi na drugačiji način, omogućiti mu da ga bolje upozna i objektivnije procijeni.

Mapa omogućuje učitelju da u procjenu i ocjenjivanje učenika krene novim smjerom - da ne traži ono što učenik ne zna, što ne može, što nije zapamtio i ne donosi olako prosudbe koje, u širem kontekstu gledano, mogu učenika negativno selekcionirati.

Mapa građanskog i osobnog razvoja, metodičkim obrascem pod naslovom **Vrednovanje i samoprocjena**, olakšat će učitelju uvid u interese i mogućnosti pojedinog učenika. Dio Mape posvećen osobnom razvoju, dat će učitelju jasniji uvid u učenikove jakosti i slabosti; u njegovu motivaciju i njene izvore. Tek temeljem tih, od samog učenika dobivenih informacija, moguće je objektivno donijeti procjenu o učeniku.

Važno je pokazati učeniku da se njegove mogućnosti prepoznaju, da se njegova motivacija uočava i priznaje? Dati učeniku priliku da iskusi osjećaj uspjeha i uvjeriti ga da se može osloniti na vlastite snage – znači, usaditi mu želju za napredovanjem.

Metodički upitnik ove cjeline učenici predmetne nastave mogu ispunjavati na satu razrednika, na nekom drugom nastavnom satu ili kod kuće. Važno je da razrednik svakako pogleda što je učenik napisao, pokaže zanimanje za učenikova očitovanja, i naravno, koristi ih prilikom donošenja ocjene i procjene o učeniku.

Učenički odgovori (posebice na ovaj upitnik), kao i na upitnike u drugim cjelinama Mape, mogući su smjerokazi u (predstojećoj) učenikovo profesionalnoj orijentaciji.

Vrednovanje i samoprocjena, segment je Mape koji će pokazati koliko učitelj učeniku može biti oslonac u dosizanju željenih obrazovnih i odgojnih ishoda, ali i otkriti - je li postao nesvjestan pomagač u izgradnji učenikova megalomanskoga ega, čineći štetu ne samo učeniku i njegovim roditeljima, nego i čitavoj društvenoj zajednici.

U ovom sadržajnom segmentu Mape, u načinu na koji će učitelj pristupiti učeniku i učenikovo samoprocjeni i samoevaluaciji, stoji zamka za učitelja. Zamka koja će pokazati koliko je učitelj svjestan važnosti svoje odgajateljske uloge i ispunjava li tu ulogu na pravi način. Mapa ulazi u prostor u kojemu učitelj, bilo da je razrednik ili voditelj/član projektno-istraživačkog tima, ne smije odustati od svoje odgojne uloge ni pod koju cijenu. Prenatrpani obrazovni programi ne smiju biti učitelju izlika za površnost u izgradnji cjelovite učenikove osobnosti.

14. TEMA

MOJI USPJESI, MOJA POSTIGNUĆA

Napredovanje i osobna odgovornost?

Sadržajna cjelina pod naslovom **Moji uspjesi, moja postignuća**, nalazi se u svim koracima Mape, od 1. do 8. razreda. Najjednostavnije i najtočnije ju je opisati kao poziv učiteljima da ne propuste svojim učenicima pokazati, ne samo verbalnim porukama i izjavama (*Ti to možeš! Potrudi se još malo, uspjeh ćeš!*) nego i svim drugim djelovanjem, koliko su im važni i vrijedni, koliko od njih očekuju.

Mapa ovom cjelinom učeniku ističe - koliko su učiteljeve opaske i komentari važni, a prilika da ih u Mapi zabilježi - potiče ga da ih pamti.

Iskazana, uvijek pozitivna učiteljeva očekivanja, u Mapi zapisana i zauvijek zapamćena, bit će učeniku potvrda da je voljen i sposoban - vjetar u jedra njegovu optimizmu.

Ako se potrudim mogu uspjeti!?

To je misao koju učitelj treba usaditi u glavu učenika. Da bi u tome uspio - treba pomoći svakom učeniku da doživi priznanje, osjeti uspjeh.

Kurikulum međupredmetne teme OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ u odgojno-obrazovnim očekivanjima ističe potrebu stvaranja atmosfere (u razredu i školi) koja će poticati razvoj učenikovih ambicija koje ne moraju isključivo, biti vezane uz usvajanje obrazovnih sadržaja. Učenikove ambicije mogu biti vezane uz želju da se istakne kroz aktivnosti u GOO-u, da se istakne doprinosom zajednici.

Kroz kurikulum međupredmetne teme **Građanski odgoj i obrazovanje** i kurikulum međupredmetne teme **Osobni i socijalni razvoj**, škola može svakom učeniku omogućiti iskustvo i doživljaj uspjeha.

Na svojim stranicama, Mapa daje učeniku mogućnost da pred učiteljem/ima, roditeljima i pred samim sobom iznese gdje je i kako doprinosa zajednici, pokaže koliko je predan želji da doprinosi zajedničkom dobru, koliko je bio uspješan u akcijama u kojima je njegov razred sudjelovao ili koje je organizirao.

Mapa građanskog i osobnog razvoja jedinstveno je nastavno sredstvo koje učeniku pomaže istaknuti vlastiti doprinos zajednici, koje mu zorno pokazuje na koje načine to može ostvariti, npr., radom/članstvom u udrugama civilnog društva (Crveni križ,

CARITAS, vatrogasna, kulturno-umjetnička, sportska i sl. društva), sudjelovanjem u društvenim akcijama/aktivnostima kao što je npr. volontiranje, itd.

Mapa građanskog i osobnog razvoja osim što daje učeniku priliku istaknuti svoja sudjelovanja u društveno poželjnim aktivnostima, ona ga, na suptilan način, i potiče da se u njih uključuje.

Mapa, posebice ova sadržajna cjelina, omogućuje učitelju i školi vidjeti učenika u drugom svjetlu, pokazati učeniku da su sve njegove kvalitete uočene i prepoznate, njegova znanja i vještine da su vrednovane - da je prihvaćen i uvažavan.

15. TEMA

POHVALE I PRIZNANJA

Pohvale i priznanja – njihova uloga u Mapi

Mape građanskog i osobnog razvoja, od 1. do 4. koraka, na zadnjim stranicama, donose učeniku 1. razreda **DIPLOMU**, učenicima 2., 3. i 4. razreda **PRIZNANJE**.

Svrha je, ove sadržajne cjeline Mape, razvijati samopouzdanje kod svakog učenika, ne samo kod onih koji će primiti priznanje u obliku pohvalnica na kraju školske godine, nego omogućiti baš svakom učeniku da doživi priznanje.

Tekst obrazloženja uz **DIPLOMU** i **PRIZNANJE** ujedno je i prilika istaknuti učeniku (i roditelju) što je tijekom školske godine iz međupredmetnih tema naučio, ponajprije iz **Građanskog odgoja i obrazovanja** te **Osobnog i socijalnog razvoja**, ali ostalih međupredmetnih tema koje se kroz sadržaje Mape isprepliću i spiralno-razvojno razvijaju - **Učiti kako učiti, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, Održivi razvoj i Poduzetništvo** – koje je kompetencije stekao.

Mapa poziva učenika da se prisjeti svih pohvala koje su mu učitelj/učitelji tijekom školske godine izrekli - promatrajući ga u aktivnostima kao što su ekološke i humanitarne; u volonterskom radu; u komunikaciji i interakciji s vršnjacima tijekom rada na projektima; u prikupljanju materijala za izradu razrednih plakata i panoa; u iskazivanju inicijativa u bilo kojoj aktivnosti u školi ili zajednici.

Ova sadržajna cjelina Mape učitelju je pomoć u (naglašeno u razr. nastavi) vrednovanju učenikovih postignuća u odnosu na obrazovno-odgojna očekivanja kurikuluma međupredmetnih tema.

Kurikulumi međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje i Osobni i socijalni razvoj između ostalog, upućuju učitelja na pozorno promatranje učenika, naglašavaju učitelju važnost i potrebu upoznavanja učenikove osobnosti, njegove kreativnosti - a Mapa građanskog i osobnog razvoja, u tom smislu, predstavlja alat koji učitelju pomaže ispuniti pedagoška očekivanja.

16. TEMA

NOVI CILJEVI NA POČETKU NOVE ŠKOLSKE GODINE

Kako Mapa učeniku predočuje važnost planiranja u učenju i bilo kojoj aktivnosti?

Cjelina (smještena na početku) uvodi učenike u Mape 5. do 8. razreda, upućuje ih na potrebu i važnost vođenja svojevrsnog dnevnika o radu i zalaganju, dnevnika koji će, ujedno, učeniku dati konkretne upute (kroz upitnik) kako samostalno treba postavljati ciljeve svog učenja i napretka. Zadatak ove cjeline je razvijati kod učenika svijest o vlastitoj odgovornosti za rezultate u učenju. Ponuđeni upitnik olakšat će učeniku uočiti vlastite pogreške a usmjerenim pitanjima navesti ga da iz pogrešaka i propusta izvuče određene pouke.

Novi ciljevi na početku nove školske godine, cjelina je koja treba pomoći učeniku da se na pravi način suoči s neuspjehom – tj. pronađe njegove uzroke.

Mapa, na početku školske godine, upućuje učenika da svoje ciljeve postavlja samostalno i odgovorno, ne uspoređujući se s drugim učenicima nego samo sa samim sobom.

Ova cjelina dio je općeg nastojanja da Mapa učeniku posluži kao alat kojim će otkrivati važne spoznaje o sebi samom.

KAKO ME DRUGI VIDE?

Zašto je pedagoški važno poučiti učenike kako će doći do objektivne procjene vlastitih postignuća?

Razvijati kod učenika sposobnost **samovrednovanja** i **samoprocjene** ističe se kao jedan od najvažnijih odgojnih ciljeva. Sposobnost samovrednovanja i samoprocjene - kompetencija je koju ističu kurikulumi gotovo svih međupredmetnih tema, koja treba postati sastavnim dijelom svakog učenja i koju treba uporno i sustavno razvijati od najranije dobi.

Mape 1., 2., 3. i 4. koraka, nakon cjeline pod naslovom **Ocijeni sam/a sebe i svoje zalaganje**, ističu cjelinu pod naslovom **Kako me drugi vide?** - obje cjeline se stapaju vodeći k istom cilju - razvoju sposobnosti kvalitetne samoevaluacije vlastitih znanja. Sposobnost samoevaluacije predstavlja temelj na kojemu će učenik razvijati osjećaj odgovornosti za vlastito napredovanje i na „zdrav način“ učvršćivati svoje samopouzdanje.

U Mapama 1. i 2. koraka (razreda), obrazac pod ovim naslovom, poziva roditelje, staratelje, skrbnike i ostale članove uže učenikove obitelji - da iznesu svoje viđenje o učeniku, njegovu zalaganju i istaknu mu svoje prijedloge, sugestije, savjete.

U 3. i 4. koraku (razredu) suzuje se prostor za procjenu članovima obitelji, u skladu sa sazrijevanjem učenika, a proširuju za prijatelje - s naglaskom na **kritičkog prijatelja!**

Pojam „kritički prijatelj“ pojavljuje se u Mapama 3. i 4. koraka nadajući se da je većina učenika imala priliku susresti se s tim pojmom. Oni učenici koji se s pojmom

kritičkog prijatelja nisu susreli – pozvani su (kao i njihovi učitelji) istražiti njegov smisao i značenje.

U svakom slučaju, nadam se da će učenici brzo i lako shvatiti i prihvatiti kritičko prijateljstvo. Nadam se da će, uz malu pomoć učitelja, uvidjeti da kroz kritičko prijateljstvo razvijaju sposobnost za suradnju s vršnjacima i na kraju, svjesnost o vlastitoj odgovornosti za ono kako ih drugi doživljavaju, za „sliku“ koju o sebi daju.

Poruka kojom će **najbolji kritički prijatelj** izreći učeniku kako ga vidi i doživljava, poticaj je učeniku da o sebi, svojim vrlinama i manama, razgovara sa svojim najbližima. Takvi razgovori navikavat će ga na kritičnost najbliskijih i voditi do spoznaje da ljubav i naklonost bez kritičnosti nije izraz istinskog prijateljstva.

Svaka samoprocjena, pa tako i ona na koju upućuje Mapa građanskog i osobnog razvoja, potiče učenika na razmišljanje o sebi i o svom radu, a kritičko-prijateljski razgovori postavljaju temelje učenikovo samokritičnosti.

Rad, zalaganje i rezultati koje učenik (u svim koracima Mape) treba procijeniti i vrednovati, u prvom redu polazi od aktivnosti vezanih uz GOO i ostale međupredmetne teme čije sadržaje Mapa, u većoj ili manjoj mjeri pokriva.

Kako pedagoška očekivanja međupredmetnih tema nisu usmjerena samo na učenje i usvajanje novih činjenica, nego, prije svega, na aktivnosti koje potiču i izražavaju učenikovu motivaciju, tako će i učitelji u vrednovanju učenikova zalaganja polaziti od učenikova stava prema svijetu koji ga okružuje (razred, škola i šira zajednica) i njegova nastojanja da doprinosi boljitku tog svijeta, tih zajednica.

Funkcija upitnika za samoprocjenu treba kod učenika razvijati povjerenje u vlastite snage i sposobnosti; učvršćivati spoznaju da svaki pojedinac može mijenjati sebe i poboljšati svoje okruženje.